

ŽIVOTNI PUT AKADEMIKA VLADIMIRA DEVIDÉA (1925. – 2010.)

Dana 22. kolovoza 2010. umro je u Zagrebu dr. sc. Vladimir Devidé, redoviti član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Razredu za matematičke, fizičke i kemijske znanosti i professor emeritus Sveučilišta u Zagrebu. U posljednje vrijeme zdravstveno stanje mu se postepeno pogoršavalo, teško je hodao i snage su ga napuštale, kao i volja za životom. Početkom srpnja 2010. primljen je u bolnicu Sestara milosrdnica. Zbog upale pluća, prebačen je polovinom kolovoza u plućnu bolnicu na Jordanovcu, gdje se njegov život ugasio. Njegov kraj nesumnjivo je pospješila tragična smrt (12. veljače 2009.) Zorana, sina jedinca iz braka s medicinskom sestrom Nevenkom Vragović, profesora njemačkog jezika i komparativne književnosti i međunarodnog šahovskog majstora.

Obitelj Devidé potječe iz južne Francuske. Originalno prezime Vitalis mijenjalo se u Videl, pa De Videl. Kad je zbog vjerskih progona u 17. stoljeću došlo do masovnog iseljavanja Hugena iz Francuske u Istočnu Europu, Devidéovi su otišli u Češku. Vladimirov pradjed Josip Ferdinand Devidé, sin Karela Wenzela Devidéa, doselio je 1858. g. iz Praga u Zagreb, gdje je dobio mjesto učitelja na Trgovačkoj školi. Bio je ugledan imućni građanin te istaknuti kulturni i javni radnik. Posebno je zaslužan što je organizirao prvi zagrebački Velesajam pod imenom *Gospodarska izložba Hrvatsko-Slavonsko-Dalmatinska*. Djed Božidar, Ferdinandov najstariji sin, imao je jednu od najvećih bravarskih radionica u ovom dijelu Europe, koja je u vrijeme Austro-Ugarske povremeno zapošljavala do stotinjak radnika i naučnika. Radionica se bavila građevinskom i umjetničkom bravarijom pri čemu su posebno mjesto zauzimali radovi u kovanom željezu. Od djeda Božidara radionicu je preuzeo otac Velimir, a kasnije poočim Radoslav Modec.

Vladimir Devidé rođen je 3. svibnja 1925. godine u Zagrebu. Čitav svoj život proveo je u Zagrebu na adresi Vinogradska 10. Tu je obitelj imala prizemnicu, koja je godine 1929. srušena, kad je Vladimir imao četiri godine, te je na njezinu mjestu sagrađena velika obiteljska trokatnica, koja se tu i danas nalazi. U dvorištu kuće bila je radionica, koja se protezala sve do Hercegovačke ulice. Poslije Drugog svjetskog rata radionica je nacionalizirana. Nije vraćena vlasnicima ni nakon što je Republika Hrvatska donijela zakon o povratu nacionalizirane imovine, već je bespravno srušena i na njezinom je mjestu sagrađena peterokatna stambena zgrada. Vladimir je utrošio mnogo vremena, novca i živaca u sudskim sporovima s Ministarstvom graditeljstva i zaštite okoliša, ali za života nije u tom predmetu ništa postigao.

Uz oca Velimira i majku Ružu, rođenu Braum, u kući su živjele i tri majčine sestre Paula, Terezija i Marija. U obitelji Braum govorilo se njemački. Tetka Paula živjela je u obitelji Devidé od Vladimirova rođenja i s njim je govorila isključivo njemački. Tako je Vladimir od najranijih dana u kući govorio hrvatski (s roditeljima) i njemački. Kasnije je dobro naučio engleski, vladao je francuskim, a služio se ruskim i donekle japanskim. Kao jedino dijete u kući, k tome još i krhka zdravlja, bio je okružen posebnom pažnjom, ali i divljenjem, jer je u intelektualnom pogledu bio vrlo napredan. Život u takvoj sredini ostavio je trajnog traga na njegovom karakteru. Od najranijih dana u kući su ga zvali Amika, a to su ime i kasnije koristili njegovi najbliži prijatelji.

Vladimir je u Zagrebu pohađao Realnu gimnaziju na Rooseveltovom trgu, gdje mu je matematiku predavao profesor matematike Stjepan Škreblin, čovjek širokih pogleda i znanja, autor poznatih srednjoškolskih udžbenika iz matematike. Vladimir je često isticao zasluge prof. Škreblina, što se od srednjoškolskih dana zaljubio u matematiku. Zahvaljujući radu u očevoj radionici, izučio je bravarski zanat. Vjerojatno iz tog vremena potječe neobično čvrst stisak ruke, kojim je volio iznenaditi pri rukovanju. Po položenoj maturi 1944. Vladimir se upisao na Građevinski odsjek (konstruktorski smjer) Tehničkog fakulteta u Zagrebu. Zbog izrazitog talenta za matematiku ubrzo je postao miljenik svojih profesora Željka Markovi-

ća, Danila Blanuše i Vladimira Vranića. Još kao studenti Vladimir Devidé i njegov kolega Bogdan Zelenko objavili su uspješnu zbirku zadataka iz više matematike. Tom legendarnom zbirkom godinama su se služili studenti Tehničkog i Prirodoslovno-matematičkog fakulteta. Diplomirao je 1951. kao najbolji student u klasi te je iste godine izabran za asistenta profesoru Željku Markoviću.

Iako je završio studij tehnike i dobro vladao matematikom za inženjere, Vladimira su u matematici privlačile apstraktnije teme. Tako se zainteresirao za apstraktnu algebru te je na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1956. godine obranio doktorsku disertaciju iz matematike *Jedna klasa grupoida* pod vodstvom profesora Đure Kurepe. Godine 1958. izabran je za docenta na Katedri za matematiku Elektrotehničkog fakulteta u Zagrebu. U karijeri je brzo napredovao, te je 1960. godine postao izvanredni profesor, a 1965. redoviti profesor i predstojnik Katedre za matematiku na Fakultetu strojarstva i brodogradnje Sveučilišta u Zagrebu. Umirovljen je 1990. godine. 1998. godine izabran je za profesora emeritusa Sveučilišta u Zagrebu. Godine 1973. postao je izvanredni član, a 1990. redoviti član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Razredu za matematičke, fizičke i kemijske znanosti.

U svom znanstvenom radu u matematici Vladimir Devidé se prvenstveno bavio matematičkom logikom i zasnivanjem matematike, teorijom skupova, apstraktnom algebrom i geometrijom u višedimenzionalnim euclidskim prostorima. Najzaslužniji je za pokretanje znanstvenog rada u matematičkoj logici u Hrvatskoj. 1964. godine objavio je prvi udžbenik iz matematičke logike na hrvatskom jeziku *Matematička logika*. Njegovi kolegiji *Matematička logika* i *Turingovi strojevi i rekurzivne funkcije*, održani na poslijediplomskom studiju Sveučilišta u Zagrebu, bili su prvi takvi kolegiji u Hrvatskoj. Osnovao je i niz godina vodio Seminar za osnove matematike (teoriju skupova i matematičku logiku) Instituta za matematiku Sveučilišta u Zagrebu te bio predstojnik odgovarajućeg odjela Instituta. Time je znatno pridonio da se veći broj mladih matematičara u Hrvatskoj usmjeri na područja koja su ne samo važna u matematici, nego i u informatici i računalnim znanostima.

Akademik Vladimir Devidé objavio je četrdeset i jedan znanstveni rad iz područja matematike i to u dva domaća matematička časopisa (Glasnik Matematički, Rad JAZU) i u dvanaest inozemnih matematičkih časopisa u Australiji, Nizozemskoj, Njemačkoj, Švicarskoj, Mađarskoj, Češkoj, Poljskoj, Portugalu i SAD. U našim i inozemnim knjigama i časopisima objavio je oko 300 stručnih i popularnih članaka iz područja matematike te je bio jedan od naših vodećih popularizatora matematike. Bio je jedan od najvjernijih i naproduktivnijih suradnika u *Matematičko - fizičkom listu*, časopisu namijenjenom srednjoškolcima.

Devidéa su u matematici najviše zanimale njezine osnove. Smatrao je da tu nije sve do kraja raščišćeno. Posebno ga je fascinirao poznati Gödelov teorem nepotpunosti prema kojemu u svakom sustavu, dovoljno bogatom da obuhvati prirodne brojeve, postoje neodlučive izreke, tj. izreke za koje se ne može dokazati ni da su istinite ni da su lažne. Za razliku od većine tzv. "radnih matematičara" ("working mathematicians"), koji o takvim pitanjima previše ne brinu, pokazivao je oprez pa i skepsu. Volio je paradokse teorije skupova i njima nas je rado šokirao. Bio je duhovit i znao je mnoge viceve, posebno one matematičke naravi. Evo jednog od njegovih omiljenih viceva. "U vlaku se voze tri profesora i ugledaju ovcu na livadi. Fizičar će: u ovom su kraju ovce crne. Matematičar ga ispravi: u ovom kraju ima barem jedna crna ovca. Na to će matematički logičar: u ovom kraju ima barem jedna ovca koja je barem s jedne strane crna."

Godine 1965. proveo je Vladimir Devidé tri mjeseca na studijskom boravku u Matematičkom institutu Albert Einstein u Jeruzalemu. Zajednička sklonost prema apstraktnoj algebri povezala je Devidéa s našim svjetski poznatim specijalistom za teoriju konačnih grupa, profesorom Zvonimirom Jankom, koji je nakon više godina provedenih na sveučilištima u Australiji i SAD dobio prestižnu katedru na sveučilištu u Heidelbergu. Na njegovu preporuku pozvan je Devidé 1968. za gostujućeg profesora na sveučilište Monash u Melbourneu, Australija i 1971. na sveučilište Ohio State u Columbusu, Ohio, SAD. Na kraćim je studijskim boravcima bio 1959. na Matematičkom institutu Poljske akademije nauka, 1976. na Varšavskom sveučilištu, 1966. na Praškom sveučilištu i Akademiji znano-

sti i 1965. na Sveučilištu u Berlinu. Održao je oko 60 javnih predavanja o svojim znanstvenim rezultatima iz područja matematike. Govorio je na mnogim simpozijima i kongresima (Zagreb, Beč, Beograd, Tokyo, Graz, Kišinjev, Sarajevo, Miškolc, Moskva, Bukurešt, Amsterdam, Brisbane, Nizza, Ohrid, Storrs, Novi Sad, Varšava).

Vladimir je imao širok krug prijatelja i prijateljica. Volio je sve što je lijepo. Zato u svojim tekstovima i pjesmama tako često govori o mladim djevojkama. U matematici je u prvom redu vidio njezinu unutarnju ljepotu. Nalazio je sličnost između matematike i njezinih konciznih, ali sadržajnih formula i haiku pjesama, koje mnogo govore u malo riječi. Oduvijek ga je pored matematike zanimala i umjetnost, posebno likovna umjetnost Dalekog istoka. Stoga se u nekom času dvoumio između studija tehnike i odgovarajućeg studija na Filozofskom fakultetu.

Svojevrsna prekretnica u životu i radu Vladimira Devidéa bio je odlazak u Japan u srpnju 1961. Otada pa do ožujka 1963. boravio je na studijskom usavršavanju iz matematičkih znanosti na japanskim sveučilištima Tokyo Daigaku, Toritsu Daigaku, Kôgyô Daigaku i Rikkyo Daigaku. Japan i njegova kultura fascinirali su ga i on se od tada sve više bavio japanologijom te je postao naš najpoznatiji i najistaknutiji proučavatelj i promicatelj japanske književnosti. U tom poslu ga je zdušno podupirala njegova druga supruga Japanka Yasuyo Hondo, profesorica stare japanske književnosti. Devidé je ujedno i jedan od naših najboljih haiku pjesnika. Godine 1981. boravio je još jednom šest mjeseci u Japanu kao korisnik stipendije Japanske fundacije za kulturne veze s inozemstvom.

U nizu hrvatskih gradova održao je oko 250 popularnih i stručnih predavanja iz područja japanske kulture, povijesti i umjetnosti. Objavio je ukupno 17 knjiga poezije, esejistike i prikaza nekih područja japanologije. Sudjelovao je na međunarodnim natjecanjima haiku poezije i primio deset uglednih nagrada. Pojedine od spomenutih knjiga vrlo su povoljno ocijenjene u nas i u inozemstvu, među ostalim i od japanskoga Dvora. Godine 1977. napisao je sinopsise za 8 polusatnih TV- emisija o japanskoj povijesti i kulturi. Svojim je člancima i javnim predavanjima bio glavni poticatelj razvoja haiku pjesništva u Hrvatskoj.

Akademik Vladimir Devidé bio je član Association for Symbolic Logic, SAD, član Odbora za Orijentalne studije JAZU, član Društva hrvatskih književnika, član P.E.N. centra Hrvatske, član Haiku International Association, Japan, član i savjetnik World Haiku Association te počasni predsjednik Društva hrvatskih haiku pjesnika i počasni član Njemačkog haiku društva.

Za svoj rad dobio je akademik Devidé brojna priznanja u zemlji i u inozemstvu. To su: Orden rada sa zlatnim vijencem 1965., Nagrada Ruđer Bošković za znanstveni rad na području matematičkih znanosti 1969., Međunarodna nagrada Le Prix C.I.D.A.L.C. za TV nastavni film *Matematika i umjetnost* 1977., Nagrada grada Zagreba za matematički i literarni rad 1982., Odlikovanje vlade Japana Kun-san-tô Zuihōshō (Orden svetoga blaga trećega reda) za zasluge u razvitku prijateljskih odnosa Japana i Jugoslavije na području kulture 1983., Državna nagrada Republike Hrvatske za životno djelo iz područja prirodnih znanosti (matematika) 2003. godine i Priznanje japanskog Ministarstva prosvjete, kulture, sporta, znanosti i tehnologije za istaknuti doprinos i međunarodno promicanje razumijevanja između Japana i Istočne Europe 2004. godine.

Vladimir je volio šetnje u prirodi, dok mu je zdravlje to dopuštalo. Ipak se je najugodnije osjećao među knjigama. Nije se bavio sportom. Nije posjedovao ni vikendicu ni automobil. Nije gledao televiziju, nije koristio Internet i nije pisao na osobnom računalu već na staroj pisačkoj mašini – portable Remington, koju je bio nabavio njegov otac prije više od pedeset godina i koja ih je stalno vjerno služila. Patio je od nesanice. Da bi tome doskočio, odlazio je na spavanje vrlo rano, prije devet navečer, ali zato je ustajao i započinjao s radom oko pet ujutro. Bio je vrlo elokventan. S lakoćom je formulirao komplicirane misli i izgovarao složene rečenice. Bio je tražen na radiju i televiziji. Pred mikrofonom i kamerom bio je opušten i lako je održavao interes slušatelja. Takav je bio i na predavanjima, gdje je volio iznenaditi pa i šokirati nekom svojom originalnom idejom.

Vladimir Devidé bio je izuzetna osoba, intelektualac i erudit svestranog talenta i širokih pogleda i interesa. U matematici je cijenio njezinu strogost, ali i ljepotu. Svojim ukupnim opusom povezivao je znanost i umjetnost. Brojni prijatelji i poštovatelji ispratili su ga na groblju Mirogoj u Zagrebu 26. kolovoza 2010. godine.